

van ilyenmő intőzet, a hol nagyobb tudatosságal bännának el a gyengeelmőjőekkel, mint Jenában a Sophienhőhén.

No, de azt hiszem, hogy szerzőnk az ő tanulmányainak csak kezdetén van, kapunk majd tőle tőbbet is; sőt várjuk is, hogy ilyen jőtollő, helyes megfigyelő képessőgő és az őgy iránt igaz szeretettel eltelt szakfőrfő, mint Ellenbach őr, még igen sokszor fordítsa figyelmőnket a *gyengeelmőjőek világa* felé.

Schőn Jőzsef.

Általános psychopatologia. Írta dr. Hajős Lajos, idegorvos. Budapest, Grill K. udv. könyvkereskedő kiadása. 329 lap. Ára 6 korona.

Csaknem egy éve hagyta el a sajtót e mély tudományos alapon írt, érdemes mű, mely az elmekőrtan rendszerének és módszerének mintegy a filozófiját adja a legmodernebb lélektani állásponton s tárgyánál, tartalmánál és módszerénél fogva érdekelheti a tanárokat, tanítókat is.

Szerzője Hajős Lajos dr., fővárosi idegorvos, az orvosszakértő beható tudásával s a filozófus mélyreható, mindenre kiterjeszkedő, de egysőges felfogásával mintegy új irányt jelöl meg a normális lélek tanára s így az iskolai lélektanra nézve is, mely irány eredetiségénél s természetességénél fogva méltán keltheti föl figyelmőnket *paedagogiai és didaktikai* szempontból is.

Hajős munkája czéljával a jellem (rendes lelki élet) psychológiájának és pathológiájának feltárását tűzi ki (3. l.) s illetőleg a normalis dynamismus zavarainak feltárását s azon hatások kutatását, melyek a normalis jellem mőló vagy tartős megváltozásainak alakjában jelentkeznek (315. l.) E végett megelőzőleg mintegy alapvetőül a normalis psychikai tevékenységnek mindazon dinamikai alapelveit behatóan fejtegeti, melyekből a jellem fejlődik és melyek alakulását determinálják (V. ő. 314. l.) Bevezetőül foglalkozik a jellem általános fogalmával és vizsgálásának szempontjaival, a degeneratio tanával, mint az összehasonlító psychopatologia kezdetével, a psychosisokkal általában s pathologiai alapjukkal és tüneti képükkel.

Minket tanárokat, tanítókat különösen a II. rész érdekel, az «általános dinamikai alapok», hol jóformán az egész iskolai tapasztalati lélektant felőleli és új szempontokból világítja meg. De gyakorlati, nevelés- és oktatástani tekintetben sokat tanulhatunk, sokat okulhatunk a tőbbi részekből is, — kivált hol a jellemről, annak determináltságáról s megítéléséről, az ethikai egyéniségről stb. van szó.

Mődszere szigorúan természettudományi, mely a szervezet viszonyait s a külvizonyokat, a sociologiai szempontokat egyesíti (7. l.) Így determinista, a determinismus oknyomozó mődszerét vallja, mely

minden tüneményben erőhatások eredményét látja és új feladatul ezen erők forrásainak felkeresését tűzi ki. (V. ö. 10. l.) Mindezt a monismus egységes filozófiai álláspontjáról teszi (11. l.), a régibb transcendentális és metaphysikai subiectiv lélektani iránynyal szemben az obiectiv észlelést hangsúlyozva — mi természetes is. Így míg a régi psychiatria sablonos kórkép-osztályozásával szemben egységes psychopathologiai álláspontra helyezkedik, azokat az úgynevezett kórképeket, mint téboly, melancholia stb. nem különálló betegségeknek, hanem csak a beteges lelki alkotás különféle nyilvánulásainak látja és vallja, mely öröklött vagy *szerzett* degeneratióból származik; addig az általános lélektani kérdéseknél is, minők az emlékezés, s a képzet-, fogalom- és ítéletalkotás, az eddigi, mintegy substantiáló felosztással és felfogással szemben a szellemi életet mindig csak összefüggő egészében teszi vizsgálat alá, mint élő és működő organismust, melynek működési elemei, mint az emlékezés, képzelet, következtetés stb. csupán elméletben különállók, a működés folyamán azonban egymásba szövődnek (96. l.) s valamennyien ugyanazon energetikai törvényen alapulnak. (125. l.)

Szerző e mélyenjáró fejtegetéseit találó szép hasonlatokkal világítja meg, szépen distingvál és jól ír, stilusa kiforrott, önálló stílus, mely többször színes is. Igaz ugyan, hogy az idegen kifejezéseket talán tárgyánál fogva is inkább használja (amiért laikusabbakra nézve nehezkesebb is lehet), de általában stílus tekintetében is messzi felülmúlja az effajta tudományos munkákat; szerzője egyike a legjobb tudományos stilsztáknak s egyes újító kifejezései is, melyekben az újabb, tudományosabb eredményeknek megfelelőbbet kíván adni, igen jó nyelvérzékre vallanak. (V. ö. pl. 56. l. l. jegyz.). A mű egyes helyein pedig, mint pl. az ethikai egyéniség fejtegetésénél, valóban lendületes is.

Hajós e műve, valamint egyéb monografikus művei s apróbb dolgozatai is, melyek a histeriára, idegességre, az emlékezés pathológiájára, sociologiai kérdésekre stb. vonatkoznak, kiváló méltánylást és elismerést érdemelnek általában önálló tudományos módszerüknél és eredményeiknél s a szerző tud. elveinél fogva, amennyiben a régibb lélektani felfogást szépen és meggyőzően s elfogulatlanul bírálja, a legmodernebb állásponton áll és önálló. Az irodalmat is ismeri s itt-ott használja, de inkább szeret attól függetlenül önállóan alkotni, s módszere álláspontja tekintetében pl. a Wundt-féle újabb irányzatnak is fölötte áll. Ő nem híve a matematikai megkötöttségnek és a hypothesiseknek, mint Wundt átmeneti iránya is; hanem még pozitívabb irányú filozófus, a ki tételeit inkább a fizika törvényei szerint és annak kifejezéseivel formulázza, s a mit nem tudunk, azt nyiltan bevallja. (V. ö. pl. id. m. 59. l.)

Eredményei alapján a gyermeki és emberi lélek még helyesebben ítéltető meg (v. ö. a mit az abszolút normalis lelki életre nézve mond, 12. l.) s amennyiben a lelki működések rendes és beteges viszonyainak tanulmányozására azt mutatja ki, hogy *egyedül csak individualis lehet* (317. l.) s így mintegy annak a felfogásnak támogatója, mely szerint a lélek és működése úgy szólva egyénenkint különböző és megfigyelendő, a mi ma egyedül helyes és tudományos, ennyiben tanai a tanárokat, tanítókat is még jobban érdekelhetik s az oktatástanra vonatkozó fejtegetései a figyelemről, tanításról stb. méltán elismerésre készítetnek. Nézetem szerint e mű nem hiányozhatik egyetlen tanári könyvtárból sem, akár általános lélektani szempontból, akár pædagogiai—didaktikai, akár általában tudományos módszertani szempontból nézzük.

Erdélyi Lajos.

Német nyelvkönyv középiskolák számára. Endrei Ákos és Lenkei Henrik. IV. kötet. A gymn. és reálisk. VII. és VIII. osztályainak használatára.

Majd ha a kibocsátandó utasítások meg fogják adni a tankönyvíróknak a minden oldalú utasítást, könnyebb lesz a munkájuk. Nagyan azonban a revideált tanterv és az azt kísérő miniszteri rendelet is megjelöli az út irányát. A német nyelvre vonatkozólag ezt a három dolgot olvastam ki belőle: 1. Jobban előtérbe lépett a nyelvtanítás gyakorlati szempontja (a mennyire a középiskola általános céljai megtörték). 2. Azt kívánja igen helyesen a rendelet, hogy a hazai viszonyok és hazai vonatkozások kellő figyelemben részesüljenek. 3. A tanterv megköveteli, hogy az irodalomtörténetet egyes képekben tanítsuk, lehetőleg az olvasmányokkal kapcsolatban. Igen fontos három szempont ez; s nagyon kívánatos, hogy ez az eljárás, melyet a lelkiismeretes tanár eddig is követett, ezentúl általános legyen.

A szerzők könyve mind a három tekintetben megfelel a tanterv követelményeinek. Becsületes munkát végeztek ennek a könnyen áttekinthető, fölösleges anyagtól ment könyvnek szerkesztésével. Jó lesz azonban, sőt elkerülhetlenül szükséges, hogy a szakemberek most, a revideált tanterv első éveiben nyilvánosan is beszámoljanak tapasztalataikkal, s hogy megtegyék megjegyzéseiket, esetleg kifogásaikat. Az udvariasság határain belül, egymás kölcsönös megbecsülésével, a harc, a küzdelem csak használ az ügynek.

A címben jeleztem könyv ellen is lesz bizonyára egyik-másik kartársnak megszivlelendő kifogása. Ne rejsük véka alá, hadd váljék jobbá a jó. Nekem is vannak észrevételeim. A három szempont szerint haladok fordított sorrendben.

A szerzők azt mondják bevezető soraikban, hogy az anyag meg-